

Владимир Федоровски

ПРИЗРАКЪТ НА СТАЛИН

София, 2012

Преводът е направен по изданието:

VLADIMIR FÉDOROVSKI
LE FANTÔME DE STALINE

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

© Éditions Du Rocher, 2007

© Владимир Атанасов, превод, 2011

© Издателство „Изток-Запад“, 2011

ISBN 978-954-321-968-1

Владимир
Федоровски

ПРИЗРАКЪТ НА СТАЛИН

Превод от френски
Владимир Атанасов

Cet ouvrage bénéficie du soutien de „Culturesfrance“, opérateur du Ministère français des Affaires étrangères et européennes et du Ministère français de la Culture et de la Communication.

Тази книга се ползва с подкрепата на „Кюлтюрфранс“, оператор на Френското министерство на външните работи и европейските въпроси, и на Френското министерство на културата и комуникациите.

Cet ouvrage est publié avec le soutien du Centre national du livre – Ministère français de la Culture et de la Communication, programme „Aide à la traduction“.

Тази книга се издава с подкрепата на Националния център на книгата към Френското министерство на културата и комуникациите, програма „Помощ за превода“.

СЪДЪРЖАНИЕ

Предисловие.....	7
Сталин, или геният на злото.....	14
Изкуството на манипулацията.....	16
Ленин и неговият „агент“.....	20
Болшевишката загадка.....	23
Пиянството на утопията.....	27
Кръв, кръв, кръв!.....	31
Завземането на властта.....	35
Диктаторът.....	38
Превратностите.....	42
Повторно рождение.....	45
Пълна безнадеждност.....	53
Убийството на Киров.....	57
Големият терор.....	60
Страхът и лъжата.....	65
Загадката Берия.....	72
Червената върхушка.....	74
Изкуството на отровителството.....	77
Полезните идиоти.....	80

Небожителят	82
Съгласението с Дявола	88
Войната	96
Битката за Москва	108
Сталинград	117
Победата	120
Пепелища и слава	125
Любов и илюзии	130
Призракът на Иван Грозни	137
Залезът на Дявола	143
Наследниците	150
Аферата Доктор Живаго	155
„Историческият компромис“	167
Учителят по мисловност	169
Папа Йоан Павел	172
Михаил Горбачов	177
Карнавалното безрежие	184
Наметалата на Путин	188
Тайната Путин	199
Приложение I. Хронология	204
Приложение II. Сталинска Москва	208
Приложение III. Някои ориентири	212
Благодарности	222

ПРЕДИСЛОВИЕ

„Руският народ има дълга традиция на управление от силни царе“, възвестява президентът Путин¹...

И Сталин бе силен цар. В идеологически план Путин игра с финес, видоизменяйки осъждането на Ленин в пълзяща реабилитация на Сталин, превърнал се най-вече заради борбата срещу нацизма в олицетворение на реда и сигурността на империята днес.

Ленин бе символ на комунистическата идеология. Сталин символизира великолепието на царете, на Вечната Русия. Да се погребее Ленин. Мумията му да бъде премахната и положена в гроб. Почитта да се насочи към Сталин, Червения цар, чиито

---

¹ Тази книга, проектирана като диптих за руската история на ХХ в., първоначално бе замислена да следва хронологията на събитията: да започне с Русия на Толстой и Чехов и да завърши със Сталиновия СССР и Путиновата Русия.

В някакъв смисъл тя е отговор на въпроса „Какво не трябваше да се прави?“ – парафраза на въпроса „Какво да се прави?“, задаван твърде често в руската литература, да не говорим за руската политика през този период. Този въпрос бе често използван и като заглавие. Достатъчно е да си спомним за прочутия роман на Чернишевски или за едноименното произведение на Ленин.

В крайна сметка драматичните събития ме тласнаха да преобърна тази хронологическа логика. Убийствата на независими журналисти, отравянето на един бивш агент, хвърлянето на банкери в затвора, толкова много тревожни знаци, изискващи бързото си разтълкуване... Уви! Толстой, Дягилев и великите руски романи ще почакаат! На дневен рече една далеч не толкова романтична действителност, белязана от призрака на Сталин и завръщането на КГБ.

действия го легитимират като наследник на Иван Грозни. В това можем да открием историческия мост, построен от Путин, който разглежда самия себе си като превъплъщение на първия Романов. Той произнесе знаменитата фраза с красноречива двусмисленост: „Който не съжалява за СССР, няма сърце. Който съжалява, няма ум“.

В наши дни оправданието на деянията и делата на диктатора върви – по всичко изглежда – ръка за ръка с възвърнатата роля на специалните служби, тъй скъпи на руския президент. „Бащата на народите“ пожертва милиони човешки същества. Но днес човекът от улицата е склонен да оневини престъпленията му и подчертава „ковозете, оставени в наследство от неговата система“: военната промишленост, ядрените оръжия, ракетите и космонавтиката, санитарния кордон от източноевропейски страни, проникването в Третия свят...

Истинската носталгия по „силния човек“ проличава в изграждането на разнородната коалиция, състояща се от познати кланове и мрежи за потайни дела. Под прикритието на възстановяването на реда – или в съгласие с формулата на Путин за „дирижирана демокрация“ – поривът за свобода от периода 1985–1990 г. бе потиснат в полза на авторитарен и популистки режим. Тази стабилизация в действителност бележи една реабилитация: Русия на XXI в. парадоксално се е отказала от комунизма само за да се свърже по-тясно със сталиновото наследство.

Разбира се, единствената партия и нейната етатистка идеология са изчезнали; но господството на тайната полиция и на войската, контролът върху икономиката и медиите, фактическият отказ от плурализма си остават. Днес посредством този монопол в политиката, висшата администрация и деловите среди Сталин протяга ръка към съвременните държавни олигарси отвъд бездната, издълбана от разпада на СССР през 1991 г.

Разположен в Алеята на героите до Кремълската стена, гробът на Сталин винаги е отрупан със свежи цветя. Мнозина от тези изпълнени с носталгия хора не съумяват да приемат изчезването на един свят, с който е бил свързан смисълът на целия им живот. Част от хората, превърнати от перестройката на Горбачов в сираци, се събират всяка седмица, размахвайки своя паспорт, върху чиито

корици със златни букви е изписано съкращението СССР. Те идват, за да настояват за невъзможното: завръщането на Сталин.

Немците се срамуват от Хитлер, но руснаците славят своя диктатор и го сравняват с великите царе на Вечна Русия.

„Слава на Сталин, слава на съветския народ“, възвестява огромен плакат пред скулптурата на диктатора, издигната на един от централните московски площади. Малко встрани двадесетина младежи скандират името на „Бащата на народите“.

Повече от всякога Червеният цар присъства в духовете. Повече от петдесет години след смъртта си Сталин все още разделя руснаците. Според неотдавнашно изследване около 30% от населението го смятат за „кървав тиран, който е избил милиони невинни хора“. Но мнозинството – 35% – го отъждествява преди всичко с ролята му за победата през 1945 г. срещу нацистите.

Макар мнозина руснаци да осъждат терора, репресиите и депортациите, те въпреки всичко ги оправдават, позовавайки се на необходимостта да бъде построена „една силна държава“ – отколешна идея фикс, владееща умовете в тази страна.

Въпреки че казионният Институт по история към Руската академия на науките предложи мавзолеят на Ленин на Червения площад да бъде закрит, а мумията на вожда на болшевишката революция да бъде погребана, днес в Русия продължават да съществуват най-малко тридесет музея, посветени на диктатора. В Грузия неговата родна къща, преобразувана в музей, се е превърнала в място за поклонничество и главен мемориал на страната. Друга впечатляваща статуя на тирана, представяща го редом с Рузвелт и Чърчил на конференцията в Ялта, изчаква спокойно своя час в един частен московски музей.

Според друго изследване на въпроса: „Кой паметник символизира най-точно днешна Русия?“, мнозинството запитани руснаци от дългия списък, който им е бил предложен, са избрали произведенията именно от сталинската епоха¹.

Ветераните не са единствените хора, преосмислящи отново и отново ролята на Сталин. По примера на един свръхбогат магнат

---

¹ Най-много гласове е събрала прочутата монументална скулптурна композиция *Работникът и колхозничката* (вж. илюстрациите), посочена от 24% от анкетираните.

в металургията, който закупи за десет милиона долара любимата вила на диктатора, построена на брега на Черно море, мнозина руснаци си задават въпроси за наследството, което той ни е оставил.

Във Волгоград, преди Сталинград, преименуван през 1961 г., въпросът е особено труден. Повечето от неговите жители не биха се възпротивили градът отново да приеме името на диктатора.

„Волгоград трябва отново да се нарича Сталинград!“, скандират носталгично настроените поклонници на „Бащата на народите“, дефилирайки пред гигантската статуя на Родината-майка, възправена над паметника, покриващ тленните останки на хилядите воини, загинали в решителната битка през Втората световна война. За мнозина този триумф оправдава всичко¹...

„Рано или късно това ще бъде направено и нашият град отново ще се нарича Сталинград“, заявява един от най-богатите руски бизнесмени. Това е неизбежно за възстановяването на истината. Ние не изпитваме лоши чувства към Сталин, той изигра важна роля за победата през 1945 г. Да не говорим, че е бил видна политическа фигура, дори и да е имало репресии. Въпросът дали Сталин е бил убиец, или политически гений, винаги повдиганационален дебат. По повод шестдесетгодишнината от победата срещу фашистите група влиятелни депутати изпрати послание до Кремъл с искането „да бъде възвърната справедливостта по отношение ролята на върховния главнокомандващ съветските въоръжени сили“ и „да бъде спряно фалшифицирането на Историята“.

Какво мислят за всичко това потомците на Сталиновия антураж?

Отношението на децата и внуците на някогашните лидери, на тези жреци от комунистическия храм, изразява много добре объркването на една страна, намираща се в търсене на своята идентичност. Внукът на Сталиновия наследник Хрущов, известен журналист, бе убеден антиболшевик. Покойната дъщеря на Брежнев, алкохоличка и разпусната жена, не намираще достатъчно тежки думи, за да осъди разхищаването на хилядолетното наследство на страната. Що се отнася до Жданов, син на идеолога на партията, той защити сталинизма и репресиите.

---

¹ Вж. *Le Figaro magazine* от 4 май 2006 г.

Изразявайки всеобщата погнуса от политиката – както в миналото, така и в настоящето – внучката на Лаврентий Берия, началника на НКВД (Народен комисариат по вътрешните работи) от 1939 до 1953 г., предпочита да се посвети на своето семейство. Синът на Александър Яковлев, идеолога на перестройката, избягва да предсказва бъдещето, а предпочита да се посвети на изследвания в областта на средновековната философия.

Междувременно с цел да контролира чрез тайните служби всички други държавни структури, Путин осъществи централизация¹, представляваща по същество възстановяването на определен вид самодържавие в Русия.

Би ли могъл един нов Сталин да ръководи държавата?

Червеният цар бе гений на злото, достоен за античната митология. Неподражаем манипулатор, той се ласкаеше от мисълта, че е най-големият режисьор на исторически драми. Ако Сталин изглеждаше като излязъл направо от страниците на Шекспировите трагедии, то Путин представлява по-скоро персонаж от рода на Джеймс Бонд. Дали обаче не би се поддад на изкушението да се нагърби с по-амбициозна роля, възприемайки се като превъплъщение на първия цар от династията Романови, избран от Провидението, за да спаси Русия след „смутните времена“²?

Наистина, Владимир Путин мести пешките. Понеже руската Конституция от 1993 г. предвижда само два мандата на президентската длъжност, той не би могъл да поеме трети, без да про-

---

¹ Вдъхновена от идеите на легендарния ръководител на тайните служби и убеден неосталинист Андропов.

² Смутните времена (1584–1613): период от историята на Русия след смъртта на Иван Грозни, характеризиращ се с кървави метежи и немоощна държавност, както и с опита на чужденци, най-вече поляци, да се сдобият с руската корона. Оставайки вярна на Кремъл, Църквата се оказала единствената организирана сила, способна да се възпротиви на узурпаторите. Начело с московския патриарх Гермоген тя поелаководителството на националното движение, което през 1613 г. осъществило своите цели с избирането на Михаил Романов, произхождащ от една доста странична линия на царския род, възникнала през 1547 г. от брака на Иван Грозни с Анастасия Романова, за цар. От десетилетията на развала националното съзнание, уповаващо се на Кремъл, излязло укрепнало, с пълната убеденост в необходимостта от цар самодържец, централизирана държава и могъща Църква.

мени текстовете в нея. Но бившият агент на КГБ държи толкова здраво страната в своята хватка, че би могъл да я управлява години наред, без да е необходимо да бъде президент. Впрочем той вече даде да се разбере, че ще има решаващата дума в избора на своя наследник¹.

Неограничената власт е способна да замае не една или две глави. И днес хората от тайните служби управляват Русия в стила на сталиновата номенклатура. Те са обладани от ненавист към Запада, разглеждан като виновник за падането на съветската империя, и се борят с всичко, което им изглежда вдъхновено от западния модел на демокрация (свобода на словото, прозрачност на управлението и др.).

За този клан, както някога за Сталин, „неприятелите са навсякъде и Русия си остава обсадена крепост“. Да бъдат изобличавани конспирациите на Америка, попълзновенията на олигарсите или подривните действия на западните шпиони – всичко е добро и правилно, стига да обединява народа зад лозунгите на Кремъл, особено в навечерието на президентските избори.

Колкото и невероятно да изглежда, неотдавнашното отравяне на бившия шпионин Литвиненко напомня за епохата на убийства на дисиденти по време на студената война².

Слагайки ръка върху всички ресурси на империята, кланът на Путин като че ли наистина действа по методите на просло-

---

¹ Книгата е написана преди последните президентски избори в Русия, след които начело на Русия застана Дмитрий Медведев. – Б.пр.

² Да припомним случая с българския дисидент Георги Марков, убит с помощта на отровен чадър през 1978 г., сетне, при управлението на Елцин, загадъчното убийство на банкера Кивеледи, или необяснимата смърт на заместник-главния редактор на *Новая газета* Шчекочихин през лятото на 2003 г., водейки разследване за атентатите от 1999 г. Или опита за отравяне на известната руска журналистка Анна Политковская в самолета на път за Беслан през септември 2004 г., където тя трябваше да отрази кризата със заложниците в местното училище (две години по-късно тя все пак беше убита).

Преди смъртта си Анна Политковская говореше за възраждането на „лабораторията за отрови“ на КГБ, посочвайки отравянето, на което жертва бе украинският президент Виктор Ющенко, кандидат за президент на Украйна през 2004 г., обезобразен от вещество, за което се смята, че е диоксин.

вутата организация СПЕКТЪР от филмите за Джеймс Бонд. В най-голяма секретност той управлява добива на петрол и газ, военната промишленост и телекомуникациите, златните мини и големите телевизионни мрежи, централната банка, парламента, войската и тайните служби, полицията и местната власт... Един вид нео-политбюро в сталинистки стил, пригодно към условията на ХХІ век.

В тази галактика, част от която са и днешната тайна полиция, и доскорошните шпиони, и мафията, интересите са до такава степен преплетени, че играчите на този лъжлив покер¹ често пъти са едни и същи. Прословутата вертикала на властта, възстановена от руския президент, се основава върху този тристранен съюз: всеки, който му се противопоставя, може да бъде изпратен на заточение в името на висшите държавни интереси. Сменят се единствено процедурите и тълкувателите, които изпълняват предварително написани партитури.

Така ние се превръщаме в наблюдатели на възхода и триумфа на традиционните методи: отровителство, компромати и скалъпени процеси, провокации и шантаж, византийски интриги и убийства. Към тази картина обаче е редно да прибавим и едно ново мащабно измерение: финансовите средства, придобити от продажбата на петрола и газта.

И ако Историята ни дава ключовете, с които бихме могли да дешифрираме бъдещето, то миналото преминава в едно болезнено настояще, изваждайки на бял свят най-невероятни манипулации и интриги.

---

¹ Лъжлив покер – вид игра с 5 зара, основана върху блъфирането. – Б.пр.

СТАЛИН, ИЛИ ГЕНИЯТ НА ЗЛОТО

„Ленин импровизира СССР, Сталин го овладя“.

Изкуството на Ленин през 1917 г. се състоеше в това да изхвърли на бунището установените схващания и категории, и да пригоди към гражданската война и революцията методите на европейската тотална война, вихреща се от 1914 г. насетне; геният на Сталин пък се заключаваше в това да се досети, че революцията и реставрацията, без да се противопоставят една на друга, биха могли прекрасно да се съчетават и подсилват взаимно¹.

Каква бе върховната политическа цел на Сталин? Вярваше ли той в революцията, в тази мечта за възобновяване и преобразуване на света? Не! Това, което той искаше, бе неограничената власт върху „Велика Русия“. Това, което обичаше безгранично, бе да властва над хората². Няма съмнение, че в действията на Сталин не бива да се търси някаква строга рационалност и немалка част от тях би трябвало да се отдаде на случайността, непохватността и обстоятелствата. При все това, по примера на великите трагични диктаторът бе овладял до съвършенство правилата за единство на времето и мястото. И той изигра грандиозна партия лъжлив покер с Историята, с нейните мошеници, калпави игра-

---

¹ Вж. Michel Gurfinkiel et Vladimir Fédorovski, *Le Retour de la Russie (Завръщането на Русия)*, Odile Jacob, 2001.

² Въпреки че му се е случвало да отритне някои неумели ласкатели или да откаже публикуването на хвалебствени произведения за юношеството и младежките му години, диктаторът ценеше култа към своята личност... Така например името му бе цитирано повече от 2500 пъти от ораторите пред XVII конгрес на Партията през 1934 г., от които 64 пъти само от Каганович.

чи, вдъхновени артисти, защото липсата на документи за частния му живот, кариерата, начина на работа, породила множество легенди и слухове по негов адрес. Тъй като архивите вече са достъпни, днес е възможно да се нахвърли един по-точен портрет на червения тиран и да се вдигне завесата на повечето тайни и мистерии на неговото управление.

Един стар большевик¹ го описваше като „коварен, лъжлив и отмъстителен“, но и притежаващ „необикновена, свръхчовешка воля“.

Тази воля, която го доближаваше до предшественика му Ленин, обяснява ли невъобразимия мащаб на опустошенията на сталинизма? Или самата логика на системата, точно обратното, позволи невероятния възход на Сталин? „Една бълха, пораснала хиляди пъти, би се превърнала в най-страшното и опасно живо същество на света“ – пише Максим Горки в свои спомени за Сталин, открити в архива на писателя след смъртта му².

Параноик – за едни, душевноболен – според Чърчил, червеният диктатор, както и мнозина други като него, искаше да си осигури място в историята. Но Сталин се наложи благодарение на неповторимия си талант на манипулатор, отчитащ душевните нагласи на страната в традициите на Вечната Русия. Както днес това прави Путин.

---

¹ Расколников, легендарният командир на Червения флот.

² Вж. в-к *Монд*, бр. от 26 февруари 2003 г.

ИЗКУСТВОТО НА МАНИПУЛАЦИЯТА

Сталинската система е изкована по калъпа на старата руска империя.

През 1894 г. цар Николай II наследява преждевременно починалия си баща Александър III. Коронясан на двадесет и четири годишна възраст, новият император трябва да поеме оспорваната авторитарна власт в една страна, намираща се в процес на радикални промени.

Два свята по онова време се намират в жесток сблъсък – този на искрящите дворци на Санкт Петербург и този на улицата, предвождан от революционерите, които се стремят да унищожат царистката система. Работническото движение се развива в градовете, предлагайки подходящ терен за действията на радикалната опозиция, и стачките се разпростират из цялата страна. Повечето от тези революционери са заблудени интелектуалци, у които отпечатък е оставило както смесването на обществените прослойки, така и безразборното натрупване на най-различни знания. Университетите често пъти благоприятстват разцвета на определен тип контра култура. Интелектуалната класа възприема себе си като нова аристокрация, дори като нова Църква, призвана да събори, а впоследствие – да възроди обществото. В тази перспектива някои кръгове се отричат от традиционния морал: тези духовни водачи претендират, че притежават всички правомощия, включително тези върху живота и смъртта на своите сподвижници; в своето падение те стигат до убийства, чувствайки се силни със своето несравнимо морално превъзходство. Революционното им учение може би не е религия, но се приближава до нейните характеристики. В *Бесове* Достоевски с изключителна виртуозност описва този шемет на илюзиите и

бяновете на въпросния тип хора, изпитващи неутолима нужда да „прекращват всякакви граници“, да чувстват как сърцето им „замира на ръба на пропастта“, и „да се навеждат колкото се може повече, за да хвърлят поглед към дъното ѝ“. (Интересно е да констатираме, че тази фраза е била специално отбелязана от Сталин, който, както се знае, е притежавал всички произведения на Достоевски в своята библиотека.)

Мнозина от тези „бесове“ гледат паралели между своите възгледи и християнството и мислят, че новата им революционна религия ще трае хиляда години. Всички са убедени в превъзходството на новата вяра, която обещава земен рай.

Революционните организации, в които една от водещите фигури е Ленин¹, образуват крайна левица във възможно най-радикалния ѝ вариант. Тази нова тенденция печели (през 1903 г.) по-голямата част от мандатите на изборите за ръководни органи на II конгрес на Руската социалдемократическа работническа партия, откъдето и прозвището „болшевики“ („хората от мнозинството“).

Оригиналността на Ленин се проявява в този нов тип революционна организация: нещо като нелегална тайна войска, изключително централизирана, съставена от професионалисти по подривна дейност².

Убийството с идеологически мотиви се превръща в един от основните принципи на лениновата организация, действаща вече в стила на прочутия руски революционер и авантюрист от 60-те години на XIX в. Сергей Нечаев, осъден за убийството на един студент, който решил да скъса със своята революционна група.

Не след дълго в обкръжението на Ленин се появява мъж, среден на ръст и със здраво телосложение. Ниското му чело е покри-

---

¹ Роден през 1870 г., Владимир Илич Улянов, по прозвище Ленин, е по-малкият син на учител. Животът му рязко сменя посоката си след преждевременната смърт на неговия баща и обесването на по-големия му брат, организирал атентат срещу цар Александър III през 1887 г. Заточен е в Сибир край бреговете на река Лена, откъдето идва и прозвището му. След като напуска страната, Ленин се установява да живее на запад.

² Впрочем милитаризацията на мисълта намира неизброими форми на изразяване. По всеки повод се говори за „война“, „атака“, „фронт“, „авангард“, „отряд“, и т.н., и т.н.

то от буен перчем, очите са тъмни, изключително живи и наблюдателни, устата е скрита под бухнал черен мустак, подчертаващ волевата му брадичка: човек, общо взето, съвсем не непривлекателен. Така или иначе, цялостният му вид е доста обикновен, но от жълтите му очи се излъчва някаква смесица от суровост и злобна хитрина.

Роден през 1879 г. в Гори, малко грузинско градче, известно в цял Кавказ като столица на престъпността, Йосиф Висарионович Джугашвили, наречен Сталин, което ще рече „Човекът от стомана“, следва в православната семинария в Тифлис до двадесетгодишна възраст. Противно на установената легенда той се проявява като даровит ученик. Получава отлични оценки по всички предмети, по математика, по религиозно възпитание, по латински и руски, може да чете гръцките философи в оригинал. Между другото, той е имал възможността да се изкачи много бързо в църковната йерархия, както горещо желае неговата майка, проста перачка, но през последната година от следването си решава да напусне семинарията, за да влезе в света на нелегалните.

Сталин започва революционната си кариера като грабител на банки с цел финансирането на партията. В детството си човекът с „жълтия като на котка поглед“¹ се чувства самотен и потиснат в присъствието на баща обуцар, повечето време пиян, и майка домакиня, слаба и неспособна да го защити. За да се отърве от своята самота, той решава да се приобщи към идеал извън семейната среда: отначало образецът му за подражание е един легендарен кавказки бандит, после – Ленин. Но стремежът му преди всичко е да се сдобие с признанието и любовта на другите, превръщайки се в мечтания „човек от стомана“.

През това време, с цел да се противопостави на революционното движение, царят развива тайна полицейска мрежа, покриваща цялата страна. Народът познава страшната организация под името „Охрана“. Изкуството на манипулацията, което през тази епоха достига своя апогей, е първият исторически ключ на нашия разказ, защото тази традиция се превръща в един от стълбовете на сталинската система. Според началника на кабинета на

---

¹ Черната котка от прочутата песен на моя покоен приятел, поета Булат Окуджава.

Червения цар¹ Сталин има „високо мнение за професионализма на царската тайна полиция“ и прекарва цели нощи в изучаване на нейните досиета, вдъхновявайки се без никакъв свян от методите ѝ да провокира и дезинформира.

---

¹ Помазнев, Михаил Трофимович (19.11.1911–31.08.1987), последният началник на кабинета на Сталин в Министерския съвет на СССР. Разговорът на автора с него бе осъществен с любезното сътрудничество на Александър Яковлев, идеолога на перестройката.

ЛЕНИН И НЕГОВИЯТ „АГЕНТ“

Агентите на царската тайна полиция следят отблизо большевишките лидери. Макар пълното досие на Сталин в регистрите на „Охрана“ да е изчезнало, в замяна на това името на Ленин е изведено на видно място в полицейските доклади, особено във връзка с парижкото му изгнание. Разлиствайки руските архиви от онзи период, човек има усещането, че присъства на една дисекция на френското общество – до такава степен в него гъмжи от агенти и шпиони: уважавани собственици на модни бутици, журналисти, домоуправители, келнери в кафенета, проститутки... Човек би могъл да си помисли, че целият Париж сътрудничи на царските тайни служби. Понякога тези агенти донасят за срещи с един млад брадатко с чорлава коса, „някой си Лев Троцки“, или за велосипедните разходки на Ленин с неговата „френска любовница“ Инес Арман. Наистина, изгнаник от 1907 г. в чужбина, и по-точно във Франция и Швейцария, бъдещият основател на съветската държава се завръща в Русия едва след февруарската революция през 1917 г.

По време на своето изгнание през второто десетилетие на ХХ в. неразделният му помощник и довереник е някой си Роман Малиновски, млад и влиятелен депутат в Руската дума.

Този любител на младата плът, винаги елегантно облечен, е обаче добре заплатен агент на царската полиция. Въпреки че неизменно подкрепя ръководителя на большевишката партия срещу враговете му, той не пропуска да информира царските служби за всички негови действия.

В Париж на улица „Мари-Роз“, където Ленин живее със своето семейство, минувачите отдавна са забелязали този нисичък

набит мъж с голяма оплешивяла глава, с малки очи, чип нос, широка уста и масивна брадичка.

Облечен в протрит костюм, чийто панталон е винаги прекомерно дълъг, Ленин ходи на събранията на болшевишката партия, провеждани обикновено на улица „Алезия“ или в квартал „Данфер-Рошро“, минавайки по булевард „Монпарнас“, после по „Пор-Роаял“ до „Клозри де Лиля“, което в началото на ХХ в. е само едно обикновено кафене. Под клонестите дървета са разположени големи пейки, на които болшевишкият лидер обича да сяда.

По време на тези събрания той изразява своето възхищение от Френската революция, особено от яacobинския ѝ период. Изворът на революционния му плам обаче си остава почти изцяло руски. (В своя *Катехизис на революционера*, публикуван през 1869 г., Нечаев – менторът на руската младеж – изразява решимост за радикално разрушаване на обществото с помощта на тайна организация от професионалисти по подривни действия, готови на всичко в името на революцията.)

Един от методите, изобретени от царската полиция и възприети впоследствие от КГБ, е да осигурява главозамайваща кариера на своите агенти в политическата йерархия. Така от обикновен партиен член Малиновски става член на Централния комитет, а накрая – сивият кардинал на Ленин.

Живявайки се в кожата на истински комедиант, шпионинът приема съвсем сериозно всяка от своите роли, най-вече тази на виден политик, оставайки си същевременно агент на тайната полиция. Той е прекият виновник за ареста на Сталин през 1913 г. Завърнал се в Санкт Петербург в средата на февруари, Сталин започва да реорганизира редакцията на болшевишкия вестник. Седмица по-късно бива осъден на четири години заточение в Сибир.

Бесен, Ленин решава веднага да организира бягството му. Но за целта потърсва помощта на... все същия Малиновски, който успешно саботира подобно развитие на нещата.

Ужасният живот в Сибир прави бягството почти непосилно. Малкото писма, които Сталин изпраща оттам, свидетелстват за това. Той отправя истински вопли за помощ, адресирани най-вече до неизбежния Малиновски, без изобщо да подозира, че

именно той е истинският виновник за сполетелите го нещастия¹. Но последният има съвсем други намерения. Но помощ не идва отникъде. Всъщност по това време Малиновски отправя силни критики срещу политиката на правителството. Върхът в това отношение е една организирана атака срещу практиката на вербуване и внедряване на агенти в политическите партии.

Въпреки че е навикнало да не обръща особено внимание на дръзките заявления на своя агент, този път на правителството му идва до гуша. Така то решава да изпрати на председателя на Думата част от досието на този „псевдореволюционер“.

Разкритието за сътрудничеството на Малиновски с царската полиция предизвиква през септември 1913 г. неприятен скандал. Но Ленин издейства бившият му сътрудник да не бъде съден от вътрешния трибунал на партията, и просто му позволява да избяга в Германия.

След Октомврийската революция през 1917 г. Малиновски по своя инициатива се връща в Петроград, надявайки се, че предишните му приятели революционери ще повярват в искреността на разкаянието му. Но революцията – според формулировката на Сталин – „не може да се помайва с разplitането на психологическите загадки на покаяли се доносници“. Така Малиновски набързо бива осъден и разстрелян.

Тази афера предизвиква дълбок травматизъм у болшевишките лидери, и особено у Сталин, който наскоро е имал връзка с партийна другарка, оказала се агентка на царската тайна полиция. Впрочем самият той дълго време е обвиняван, че е сътрудник на „Охрана“, но никога не се е появявало каквото и да било сериозно доказателство в подкрепа на подобни подозрения.

---

¹ „Здравей, приятелю. Малко ми е неудобно да ти пиша, но се налага. Струва ми се, че никога не съм е изпадал в такова ужасно положение. Изхарчих всичките си пари. Появи се някаква подозрителна кашлица поради силните студове (-37°), общото ми състояние е болезнено, вече нямам нито хляб, нито захар, нито месо, нито топливо (всички пари отидоха за поредните разходи, както и за дрехи и обувки). А без запаси всичко тук е скъпо...“

БОЛШЕВИШКАТА ЗАГАДКА

В събитията от онова време нищо не подсказва, че Русия ще прекара по-голямата част от току-що започналия век под тоталитарна диктатура. Никога – уникален факт в историята на империята – страната не е била по-благоприятна и по-либерална, отколкото през това десетилетие¹. В културен план това е Сребърният век, времето на творците, изповядващи „изкуството заради самото изкуство“, това е епохата на руския балет и на Толстой.

Москва все още съхранява своя древен облик на провинциален град, живописен, та дори фееричен, с „легендарните черти на Третия Рим“².

През тези години тя прилича на град от народните приказки, но също и на величествените описания от *Хиляда и една нощ*. От околните хълмове се вижда как градът се простира към реката със своите сумрачни градини, побелели от снега. От мостовете –

---

¹ Икономиката се развивала с бурни темпове. Само за 4 години, между 1908 и 1912 г., тежката промишленост нараснала с почти 75% и се приближила изключително много до европейските стандарти. Реформите, започнати от министър-председателя Столипин, позволили установяването на конституционна монархия, закрепването правото на частна собственост от страна на селяните върху земята и разширяването на общественото просвещение.

² Формулировка на поета Пастернак. През XIV в. монахът Филотей изрекъл прословутото си пророчество, че Москва щяла да се превърне в „Третия Рим“. След разрушаването на Римската империя под ударите на варварите и падането на Византия под властта на турците Русия започва да разглежда себе си като наследница на Византия, следователно като „Трети Рим“.

как колоните, разпръскващи светлината на уличните фенери, се отразяват в огледалото на възчерните води на Москва-река.

Отколешните обичаи все още се съблюдават. Есенес в двора на Училището за изящни изкуства се провежда церемонията по благославяне на конете. Цялата улица бива превзета от кочияшите и конегледачите, подкарали за тази благословия своите добичета, както това става в дните на конския панаир.

После, през първите години на новия век, всичко се променя като с мах на магическа пръчица. Москва е обзета от деловата треска, присъща на големите световни столици. Множат се т.нар. „доходни домове“, или, другояче казано, сградите, предназначени за отдаване под наем. По всички улици към небето се издигат гигантски тухлени постройки. И сред този подем, изпреварвайки дори европейските столици, Москва поставя основите на новото руско изкуство – изкуство младо, съвременно, жизнено.

Писателите и артистите, интелектуалците и философите често се срещат, за да обсъждат от полунощ до призори символизма, „мистическата анархия“, елинските мистерии, смесвайки действителност и фикция, съблазнени от повелята на деня, призоваваща изкуството да бъде претворено в живота.

Трагедията на Първата световна война променя всичко.

За няколко месеца, за няколко седмици дори загива цветът на цяло едно поколение. През есента на 1915 г. две трети от руските войници, които са изпратени на фронта година преди това, са убити, а четири пети от офицерите вече не са между живите. През есента на 1916 г., или две години след началото на конфликта, се наброяват почти два милиона убити – повече, отколкото съответно Германия и Франция ще претърпят за четирите години война!¹

Сетне избухва Февруарската революция от 1917 г., създавайки илюзията за голям народен празник, в който пламенни оратори произнасят вдъхновени речи пред омагьосаната публика.

---

¹ Авторът тук не е много точен. Възприетите днес от науката данни за жертвите на страните участнички в Първата световна война гравитират около следните числа: Русия – убити и починали от раните си: 1 357 800, ранени: 4 266 000, пленени и безследно изчезнали: 2 500 000; Франция – съответно 1 650 000, 3 850 000 и 537 000; Германия – съответно 1 773 700, 4 216 000 и 1 152 800. – Б.пр.

Следват манифестации срещу глада, сблъсъци с полицията, бунтове, грабежи, полицейски часове.

На 1 март около сто и шестдесет хиляди войници, намиращи се в столицата на империята, се разбунтуват. Тогава царят се връща от фронта в Петроград, където някои му пошуват да събере всички останали верни на короната войски и да превземе столицата. Но Николай II отказва да „убива свои сънародници“. На 2 март той абдикира, а и по-малкият му брат, определен за негов наследник, на свой ред се отказва от престола. Назначено е временно правителство.

През това време войната срещу Германия продължава и проблемът с глада в столицата не е уреден: хранителните продукти продължават да бъдат крайно недостатъчни.

През април един нисък мъж с руса брадичка, неизвестен дотогава на широката публика, но добре познат на немските тайни служби, се връща в Петроград в запечатан вагон, даден му на разположение от властите в Берлин.

За Германия връщането на Ленин в Русия е действие с ключово значение, предназначено – според формулировката на германския министър на външните работи – „да отслаби руската мощ“.

За да избегне обвинението, че извършва шпионаж в полза на Берлин, болшевишкият лидер настоява на вагона, използван за пътуването, да бъде даден екстериториален статус. Впоследствие води внимателно преговорите с посредничеството на агенти, близки до елита на своята страна.

Последните не се поколебават да влязат в контакт по този въпрос не само с германския министър на външните работи, но и лично с Вилхелм II. В крайна сметка немската страна приема сделката и заделя значителни средства, за да финансира тази операция – която запазва всички характеристики на внушителна историческа манипулация. До такава степен, че генерал Лудендорф пише един ден по повод на съветското правителство: „То съществува благодарение на нас“.

Ленин, както и друг един болшевишки лидер, Лев Троцки, скоро ще излязат от анонимността, прочувайки се най-вече с ораторския си талант, способен да хипнотизира тълпите.

Лев Давидович Бронщайн, по прозвище Троцки, се намира в изгнание от 1907 г., сменяйки редица страни в Западна Европа,

а през 1916 г. е интерниран от Испания в Съединените щати. Завърнал се в Русия след падането на царизма, той се присъединява към болшевишката партия и взема активно участие в Октомврийските събития. Изключителен организатор, той е човекът, допринесъл най-много за победата на Съветите.

И ако Троцки привлича хората със своя темперамент, то Ленин ги убеждава с безпощадна, привидно простичка логика¹.

Така от балкона на елегантния хотел, който им служи за щабквартира², болшевишките лидери уверяват изгладнените и изтощени маси, че притежават чудодейно решение на всички техни проблеми.

Изправено пред подобни възвания, правителството е неспособно да обясни защо войната е била необходима и защо заводите се затварят един след друг. Месеците минават, белязани от политически маневри и опити за държавен преврат, докато войниците и работниците продължават да се настървяват и да издигат свои все по-радикални искания.

Сутринта на 25 октомври 1917 г. (7 ноември според новия календар) афиши, известяващи свалянето на временното правителство и завземането на властта от Съветите, са разлепени из целия град.

Същата вечер в Маринския театър върви представлението на *Лешникотрошачката*. Вечерните вестници се предават от ръка на ръка, публиката коментира последните новини.

---

¹ Наистина аргументацията на болшевиките е доста елементарна, както свидетелстват следните фрази, почерпани от една реч на Троцки: „Вашиите дявовци и бащи са принуждавали нашите дявовци и бащи да им лъскат ботушите; сега вие сте тези, които лъскате нашите“; „Ограбвайте грабителите, крадете от крадците“; „кървава ликвидация на богаташите“.

² Прочутата танцьорка Матилда Кшесинская била любовница на цар Николай II преди брака му през 1894 г. Още в първите дни на революцията тя избягала и болшевиките настанили своята щабквартира в нейния дворец.

ПИЯНСТВОТО НА УТОПИЯТА

На 9 ноември 1917 г. се формира Съветът на народните комисари, председателстван от Ленин. Сталин е определен за Народен комисар по националностите¹. Болшевиките бързо „национализират“ цялата икономика, поставяйки под работнически контрол заводите, ограбвайки сейфове на частните лица в банките, за да стигнат през пролетта на 1918 дотам, че да сложат без никакво притеснение ръка върху реколтата на селяните.

От лятото на 1918 г. бунтът обхваща цялата страна както в средите на селячеството, така и на работниците, отваряйки път за гражданската война и терора. Напук на тези реакции болшевиките установяват монопола на партията-държава върху производството и разпределението на богатата или, според собствената им формулировка, „военния комунизъм“, който довежда до всеобщ хаос и в частност – до ужасяващия глад през периода 1920–1922 г. В този контекст обаче Ленин заявява, че гладът би могъл да бъде „социално благотворен“². При все това, въпреки тези извращения, голяма част от руските интелектуалци опреде-

---

¹ По това време той влиза в сблъсък с Троцки.

² Според приятеля му А. Беляков той „имаше смелостта открито да заяви, че гладът води до редица положителни последици, едно от които е появата на промишлен пролетариат – гробокопача на буржоазния строй. [...] Разрушавайки изостаналата селска икономика, гладът – обяснява той – обективно ни приближава към нашата крайна цел, социализма – етапа, следващ непосредствено след капитализма. Гладът разрушава също така вярата не само в царя, но и в Бог“. Цит. по сборника *Les Logiques totalitaires en Europe (Тоталитарните логики в Европа)*, под редакцията на Стефан Куртоа, éditions du Rocher, 2006.

ля това страховито междуцарствие като „катарзис на човечеството и преобразяване на земното кълбо“.

По този начин те възприемат революцията в мъглявите термини на метеорологията, сравнявайки я с „гигантски ураган, със снежна буря, с бясна вихрушка на ирационалните сили“. Този романтичен максимализъм довежда октомврийските революционни събития до космически размери. Паралелът между историята и природата не само е ясно прокламиран, той се превръща в лиричен припев. Поетът Пастернак сравнява надигането на революционната тълпа с могъщ и непреодолим тласък на природата, като че ли става дума за някаква мистична неизбежност. „Вчера, пише той, наблюдавах нощния митинг. Поразително зрелище. Тя се е размърдала, нашата Матушка Рус, не я свърта на едно място, щура се неуморно насам-натам и говори, говори, без да млъкне. И в това брожение участват не само хората. Събрали са се и си бърбят звездите и дърветата, философстват нощните цветя, дружно митингуват каменните къщи...“

През тези години изобразителното изкуство, музиката и поезията се намират под влиянието на футуристите, които мечтаят за ново изкуство, построено върху руините на буржоазната цивилизация. На сцената излизат масови движения и „спектакли-апотеози“, представящи пролетарската революция като върховна равносметка на всеобщата история.

Ала всички тези илюзии бързо са пометени от засадите и клопките, от завръщането към освободените призраци, към дивацината, към кръвопролитията.

Всекидневният живот далеч не е „спектакъл-аптеоз“. Тишината царува в заспалите улици, редките минувачи преминават, без да бързат, с изопнати черти на лицата и одрипавели дрехи. Файтоните са изчезнали, трамваите са голяма рядкост. Сградите се рушат, а нощем съседите отмъкват врати, дограма и паркет, за да ги хвърлят в горящите печки. И последните коне са изядени много отдавна. Ковчезите се наемат – нали трябва да се върнат, за да поемат следващите мъртвци.

Трагедията на Русия се смесва с разрухата на столицата. В сградите няма вода, канализациите са замръзнали и излезли от строя. Хората вече не се мият. Най-храбрите си изгарят кожата, обтривайки се с пепел, за да се изчистят от вездесъщата мръсотия.

Благоденстват и се множат единствено въшките. Раните. Рани, които не заздравяват. Поради липса на лекарства и най-малката драскотина може да се инфектира. Ръцете на всички са превързани с мръсни парцали. По краката вените се издуват до пръсване...

Пътните врати са заковани с дъски – като тази например на дома на поета Пастернак – и се използват само черните входове. „Принуден съм да крада като всички, особено дърва, за да се топля. Превръщам се все повече в съветски човек...“ – обяснява Пастернак (всичко това е прекрасно отразено в *Доктор Живаго*¹). По решение на местния съвет, позовал се на „правото на подслон“, големият апартамент, принадлежащ на родителите на поета, се е превърнал в комунално жилище. В него вече съжителстват няколко десетки души. Една-единствена стая – бившето ателие на баща му, известен художник – е оставено на разположение на семейството. За щастие се намират високопоставени приятели, включително и сред болшевиките. Така един член на правителството, комисарят по общественото образование, се намесва в полза на художника и го натоварва да „обезсмърти“ паметта на лидерите на Партията. В крайна сметка цялото семейство получава международни паспорти. И в средата на септември 1921 г. потегля към Берлин. Париж и Берлин по това време са обетованата земя на руската емиграция.

Защо по-малкият син, Борис Пастернак, не придружава родителите си, макар че има пълната възможност да го стори?

Всемогъщият Лев Троцки лично е засвидетелствал съгласието си за евентуалното му отпътуване. Политическият анга-

---

¹ Засягайки казуса Пастернак, авторът държи да изрази своята благодарност към издателите на следните книги, които са били ценни извори на сведения в неговата работа: *Le Docteur Jivago*, Gallimard, 1958; *Lettres aux amis géorgiens (Писма до грузинските приятели)*, Du Monde entier, Gallimard, 1968; *Sauf-conduit (Открит лист)*, L'Imaginaire, Gallimard, 1989; *Œuvres (Съчинения)*, La Pléiade, Gallimard, 1990; *Le Dossier de l'affaire Pasternak. Archives du Comité central et du Politburo (Документ на случая Пастернак. Архиви на ЦК и на Политбюро)*, Gallimard, 1994; *Lettres à Zina (Писма до Зина)*, следвани от *Souvenirs (Спомени) de Zina Pasternak*, Stock, 1995; *Écrits autobiographiques, Le Docteur Jivago*, Quarto, Gallimard, 2005. Свидетелствата за взаимоотношенията между Пастернак и Сталин са цитирани по Евгений Пастернак, *Материалы для биографии*, Советский писатель, 1989.

жимент обаче няма нищо общо с решението на младия човек да остане: през лятото на 1921 г. поетът се влюбва в една жена, за която скоро ще се ожени...

Пастернак ще ни съпровожда оттук насетне през целия ни разказ. Неговата съдба е наистина идеалният символ на това поколение. Той е познал всичко: опиянението от илюзиите на руската революция, разочарованието, после – капаните на Сталин, накрая – превръщането в убеден противник на неговия режим.

КРЪВ, КРЪВ, КРЪВ!

На първо време, с цел да оцелеят, болшевиките – както навремето Робеспьер във Франция – се представят за защитници на родината, приемайки на своя страна или дори насърчавайки присъединяването на монархистки или „буржоазни“ експерти. Бившето царско Министерство на войната продължава на функционира нормално както през Февруарската, така и през Октомврийската революция, без да е претърпяло никаква реорганизация. Почти цялото върховно командване отпреди 1917 г. и изпитаните представители на полицията се поставят на разположение на новото правителство. Докато признават легитимността на съветската власт и ѝ служат съвестно и ефикасно, новоизпечените съюзници са оставени да си живеят без притеснения. Някои стигат дотам, че разглеждат болшевизма като „временна криза, призвана да възроди вечния руски народ“.

Но от „революция без наказателни взводове няма никакъв смисъл“, заявява, без да се колебае, Ленин, възхвалявайки Терора на Френската революция. Тя трябва да се извършва „по този начин, именно в този исторически момент, или никога“. Поради това прибегването до масови убийства изглежда като фундаментално измерение на неговия режим. „Този пролетарски терор не струва пет пари, ако не е воден по промишлен и систематичен начин“.

Що се отнася до Троцки, той открито се изявява като виден практик и теоретик на терора, изпращайки окръжни телеграми с нареждания да се ускори репресията, и с изискване да се сформират подразделения за екзекуции. Той дори пише на Сталин, подканяйки го да действа по-бързо по отношение на мерките, назовани – ако използваме собствената му ужасяваща форму-

лировка – „окончателно прочистване“. През цялата гражданска война неговата роля в това отношение е решаваща.

Човешката цена на този режим е наистина потресаваща. Гражданските и световните войни, периодите на повсеместен глад, болестите и екологическите опустошения убиват (или възпрепятстват да се родят) около сто милиона човешки същества. Към тази първоначална равностметка трябва да се добавят и масовите убийства. Мрежата от лагери, основана от Ленин през 1922 г., представлява истинска успоредна държава в държавата, където вероятността за оцеляване не надвишава три години, а трибуналите редовно осъждат на десет, петнадесет или двадесет и пет години лишаване от свобода.

Използвайки документите на правителствената комисия за реабилитация, Александър Яковлев изчислява на двадесет и пет милиона броя на жертвите на тоталитарния режим в Русия¹.

Американският специалист по демография Рудолф Дж. Ръмъл изчислява, че съветският комунизъм е убил 61,9 милиона мирни човешки същества в страната и извън нея между 1917 и 1987 г.; и че в най-жестокия си период, между 1918 и 1953 г., той убива средно по 1,7 милиона човешки същества годишно. Никое отговорно лице не е съдено за тези колосални престъпления².

Следователно между 1918 и 1953 г. съветският комунизъм покосява своите собствени поданици със среден годишен ритъм, равняващ се на 1% от населението.

Сталин пристъпва към масовите убийства в периода 1918–1919 г. Най-напред – в Царицин (бъдещия Сталинград), където по негова заповед жертвите са струпани с хиляди на баржи, след което са удавени във Волга. Същата практика продължава в Петроград, а след това – навсякъде по фронтите, където бива изпратен.

---

¹ Вж. по-конкретно книгата на Александър Яковлев *Сумерки (Здрач)*, Москва, 2002. Вж. също М. Gurfinkiel et V. Fédorovski, *Le Retour de la Russie (Завръщането на Русия)*.

² До 1953 г. в съветските концентрационни лагери (ГУЛаг) постоянно се намират между 2 и 4 млн. затворници с коефициент на смъртност между 25 и 50% годишно, и поне 2 млн. депортирани извън тях, чиято смъртност също е изключително висока.

Но всъщност не друг, а именно Ленин е човекът, изобретил и внедрил този инструмент за „социален геноцид“. Пак той посочва своя наследник, превръщайки Сталин в един от своите най-близки сътрудници – едновременно член на Политбюро и на Организационното бюро (Оргбюро) на Партията.

В навечерието на смъртта си обаче Ленин започва да изпитва някои съмнения по отношение на своя последовател: струва му се, че изборът му е паднал върху един „прекалено брутален“ човек. Но „Бащата на народите“ не е нищо друго освен един от болшевишките ръководители, който – за разлика от останалите – е разбрал по-добре природата на системата... Сталин не само продължава делото на Ленин, но надминава своя предшественик, за да се превърне в един от най-големите политически мъже на ХХ в., манипулирайки с виртуозност душевния код на Вечната Русия.

Само месец след Октомврийския преврат от 1917 г. Ленин вече е овладял царската тайна полиция, предлагайки на агентите или смърт, или участие в болшевишката революция. Впоследствие за належащите нужди на болшевишката власт той реквизира всички съществуващи средства за комуникация, осигурявайки по този начин успеха на въстанието.

Така вождът на революцията създава любимия инструмент на режима, призван да се бори срещу контрареволуцията и саботажа. Този орган бива обозначен с първите букви на руските думи „чрезвычайная комиссия“ („извънредна комисия“): ЧК¹.

---

¹ Тази организация сменя много пъти своето название. От шестстотин през март 1918 г. чекистите достигат до две хиляди през юли, а после – до четиридесет хиляди в края на същата година. През 1920 г. един декрет оторизира ЧК да интернира в трудовите лагери „за срок, не надвишаващ пет години“, индивиди, изглеждащи „невинни от формална гледна точка“. Нейните членове често носят якета с висока яка или кожени куртки, селски рубашки, каскети или руски шапки. Първото поколение на младите чекисти се отличава със своите изтънчени вкусове и слабостта си към литературата, възприемайки се за авангард на възродения народ. Всъщност дори днес за обикновения руснак „чекист“ означава „агент на тайните служби на Руската федерация“, които впрочем продължават да бъдат повсеместно наричани КГБ! Властта на политическата полиция се увеличава поднеумолимия контрол на своя началник Феликс Дзержински. Роден през 1877 г. в богато полско аристократическо семейство,

Скоро здравето на Ленин се разстройва, отдалечавайки го малко по малко от реалното ръководство на Партията. Колкото повече състоянието му се влошава, толкова повече Сталин избутва напред своите пешки. От 1919 г. насетне последният отговаря в Политбюро за политическата полиция.

Този страховит инструмент за репресия му осигурява обсебването на властта в страната. А тази власт, обобщава по-късно Александър Солженицин, налага своята воля „над всичко живо“.

той се присъединява към революционна социалистическа група през 1897 г. През 1903 г. се запознава с Ленин и не след дълго става един от неговите главни сподвижници. След революцията Ленин го натоварва с изготвянето на списъци с враговете на революцията, сиреч на бъдещите жертви, с помощта на твърде неформални организации, като комитети на наематели, които отбелязват името, адреса, професията, заможността и т.н. Тези основни данни се обработват и класифицират от ЧК. После се внедрява система за сегрегация на населението чрез задължението всеки да притежава било работна, било потребителска книжка, жълта карта и т.н., допълнена с актове на публично унижение на неблагонадеждната част от него – принудителна общополезна работа, миене на тоалетни и др.